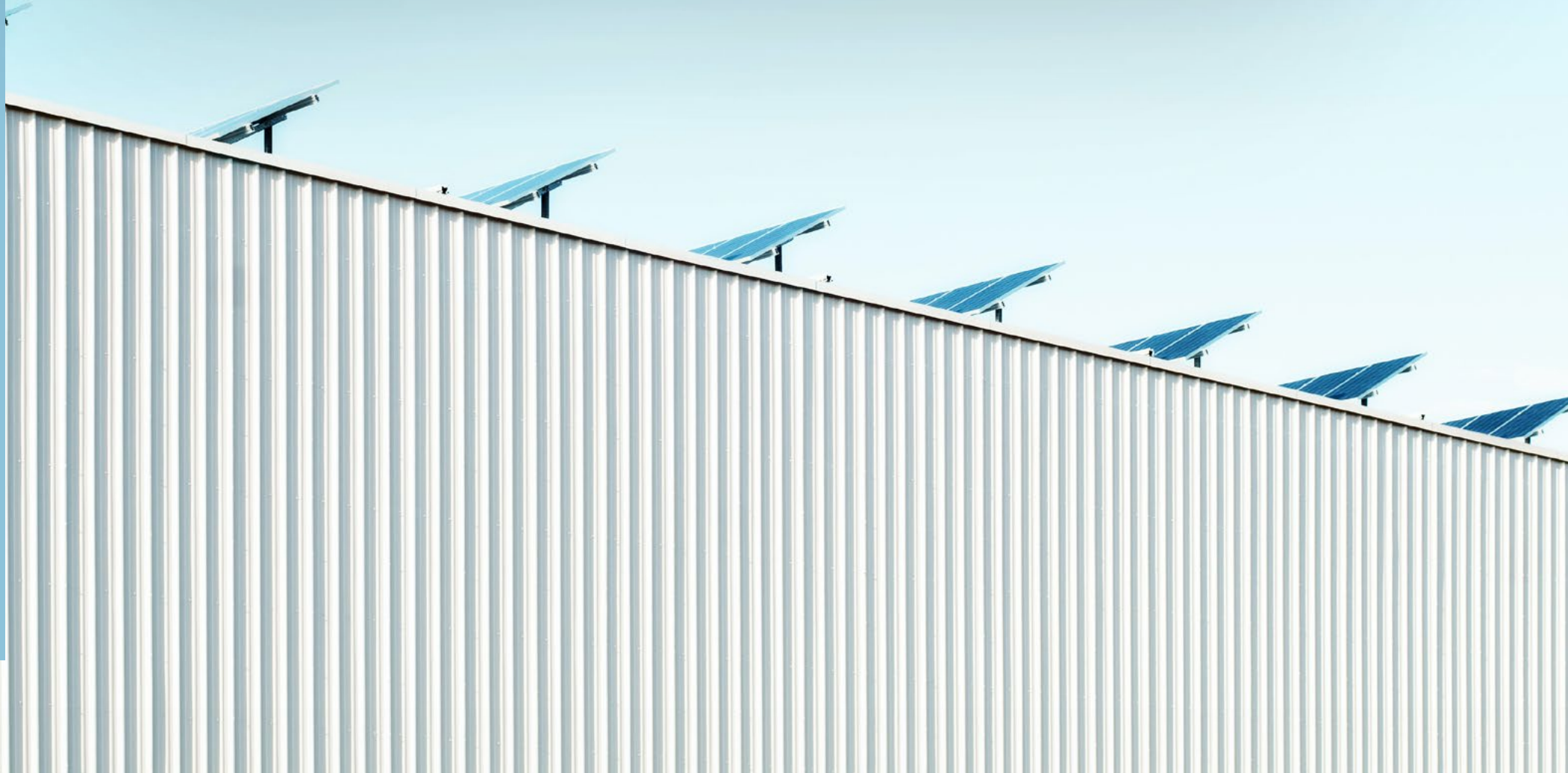

Wat speelt er op zon en circulair in Zuid-Holland?

Verslag bijeenkomst Leerkring en overzicht andere initiatieven in Zuid-Holland

Inleiding

Wat zijn de kansen van circulair binnen zonne-energie? Hoe raken de energietransitie en de transitie naar een circulaire economie elkaar? En wat betekent dat voor de toekomstbestendigheid, bedrijvigheid, kennisopbouw binnen Zuid-Holland. En wat is een logische rol van de provincie bij dit transitievraagstuk? Met deze vragen is de provincie Zuid-Holland afgelopen jaar gestart om zo ook invulling te geven aan de Strategie Circulair Zuid-Holland.

Zonne-energie is belangrijk en een voorwaarde voor schone en duurzame energie. Tegelijkertijd gaat het bij de circulaire economie om nieuwe accenten als: kritieke aardmetalen, circulair ontwerp, keteneffecten en -samenwerking, levensduurverlenging en recycling en de zonnepaneel als grondstof voor nieuwe producten. Weten wat de keuzes en mogelijkheden zijn met een extra circulair verhaal binnen de dynamiek van de energietransitie in het nu en voor later daar gaat het om. Hoe kunnen we klaar zijn voor de terugkeer, sorteren, het verwerken of op een andere manier bestemming geven van de gebruikte zonnepanelen?

Binnen de Leerkring zon & circulair van Platform31 ontdekken 6 Zuid-Hollandse gemeenten samen wat de samenhang is tussen opgaven, wat circulariteit is of kan zijn binnen zonne-energie en wat dat kan betekenen voor de stappen die gemeenten nu of later kunnen zetten. De provincie Zuid-Holland ondersteunt dat. Hiermee werken met elkaar aan de bouwstenen voor een regionaal toekomstverhaal, wat is belangrijk, wat is er nodig en wie kan daaraan samenwerken.

Op de volgende pagina vind je een verslag van de eerste bijeenkomst van de leerkring "Circulaire kansen binnen de zonne-energie". Vanuit het vernieuwersnetwerk van de provincie Zuid-Holland zijn een aantal andere trajecten bezig. Lees er na het verslag van de Leerkring meer over, en reageer vooral met suggesties of aanvullingen.

Verslag startbijeenkomst Leerkring “Circulaire Economie en de energietransitie: Circulaire kansen binnen zonne-energie”

Op 28 september 2020 hebben zes Zuid-Hollandse gemeenten een eerste stap gezet in het meenemen van circulariteit in zonne-energie. Capelle aan den IJssel, Den Haag, Hoeksche Waard, Leiden, Rotterdam en Schiedam nemen deel aan de leerkring Circulaire kansen binnen de zonne-energie. De komende maanden verkennen zij met elkaar en met experts welke rol zij kunnen spelen in het circulair(de) maken van zonnepanelen. Belangrijkste reden om mee te doen: beter omgaan met kostbare grondstoffen, afval voorkomen en het komen tot een integrale verduurzamingsaanpak (zie wordcloud volgende pagina). In deze startbijeenkomst maakten de deelnemers met elkaar kennis en verkenden zij de samenhang tussen circulaire economie en de energietransitie en hoe deze kan worden versterkt.

Het zoeken naar meer samenhang blijkt hard nodig. Op de vraag ‘in hoeverre zijn circulaire economie en de energietransitie binnen jouw gemeente al met elkaar vervlochten’ geven de deelnemers gemiddeld het rapportcijfer 3. “Dat we als collega’s energietransitie en circulaire economie nu samen deelnemen aan de leerkring is een belangrijke eerste stap!” Er zijn duidelijke verschillen tussen de deelnemende gemeenten, dit is ook terug te zien in de organisatiestructuren van de gemeenten. In Rotterdam zijn de vier duurzaamheidsopgaven (CE, energie, klimaat en gezonde leefomgeving) ondergebracht in één team en vindt er kruisbestuiving plaats tussen de verschillende opgaven. Bij de andere gemeenten is de energietransitie vaak in de lead en is circulaire economie nog bijzaak. Zo valt op dat circulaire economie vaak 1 FTE beslaat en het niet onder duurzaamheid valt maar in een ander deel van de organisatie is belegd. De eerste stap die we met elkaar nemen is het opdoen van meer kennis over wat circulaire economie is en waarom het belangrijk is om circulaire principes mee te nemen in de energietransitie. Trudy Rood (PBL) benadrukt in haar inleiding over circulaire economie het belang van de verschillende R’en: refuse en rethink, reduce, repair en remanufacture, recycle en recover. Boodschap: ook bij zonnepanelen moeten we verderkijken dan alleen recycling. Zet in op langer meegaan, reparatie en hergebruik en neem dit ook in het ontwerp

van zonnepanelen mee. Trudy benadrukt dat gemeenten hier een belangrijke rol in kunnen spelen. Door circulariteitseisen op te nemen in aanbestedingen, kaders te stellen en bedrijven te stimuleren om circulariteit door te voeren in hun bedrijfsvoering en product (zie presentatie).

Thijs Kurstjens van W/E adviseurs gaat verder in op de verbinding tussen circulaire economie en de energietransitie. Hij laat zien dat het belangrijk is om circulariteit meetbaar te gaan maken. Wat is de milieu-impact van het (niet) meenemen van circulaire principes in de energietransitie? Wat is de CO2 uitstoot van het werkelijke energie- en materiaalgebruik van een gebouw? W/E adviseurs hebben een tool ontwikkeld voor circulair bouwen. Door de impact van zonnepanelen op de milieuprestatie (energie- en materialen) van een gebouw te laten zien wordt duidelijk dat zonnepanelen weliswaar winst opleveren maar ook dat er nog een wereld te winnen is (zie presentatie). Na de presentaties gaan de deelnemers in twee groepen met elkaar verder in gesprek: welke gezamenlijke vragen hebben ze en wat hopen ze met de leerkring te bereiken?

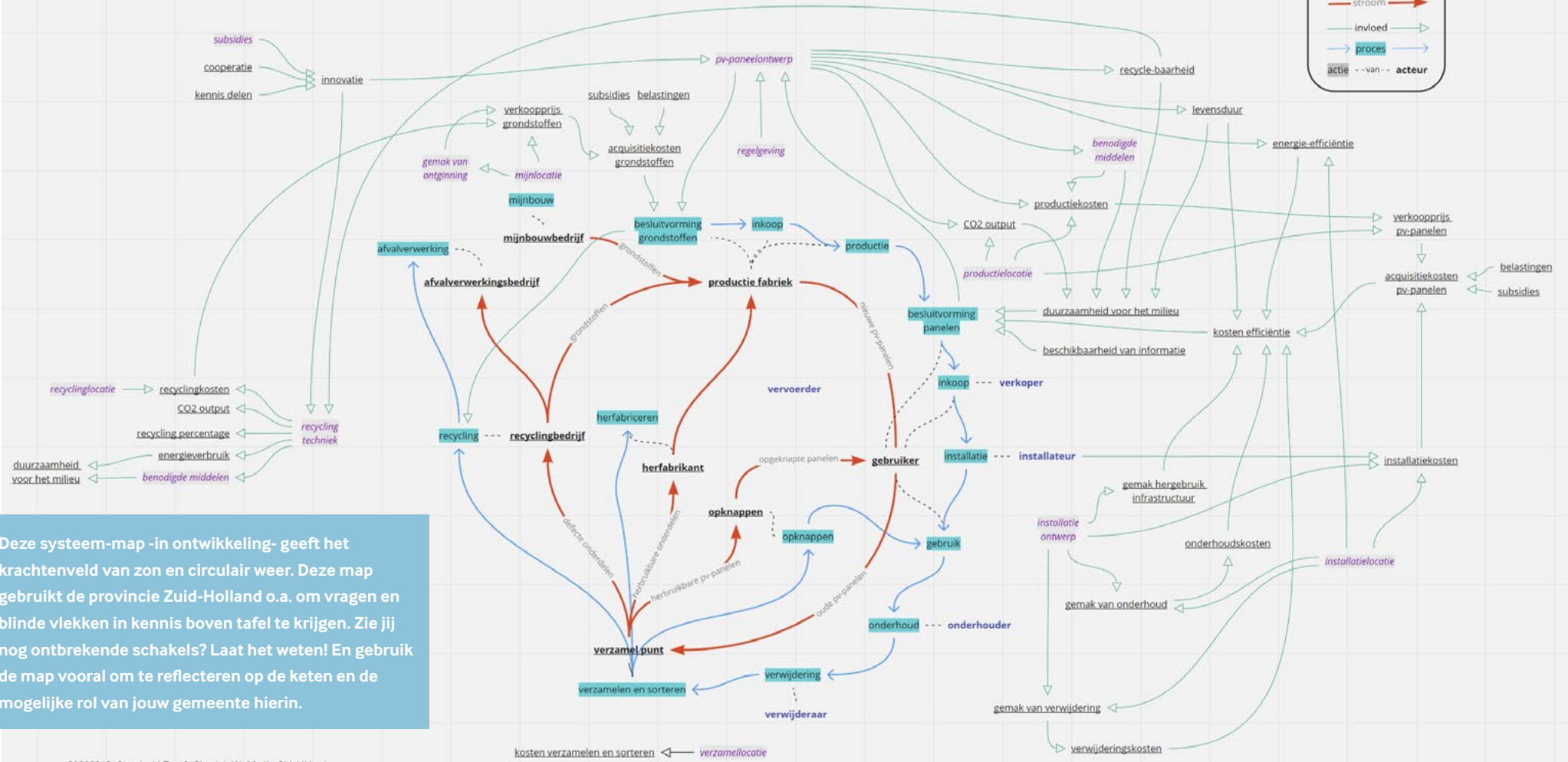
Rotterdam, Den Haag en Schiedam willen zich alle drie richten op circulair aanbesteden en meer te weten komen over innovatie in de zonnepanelen (en andere zonne-energietoepassingen) en hoe je als gemeente kan sturen op welke zonnepanelen er op de daken komen. Den Haag hoopt ook meer grip te krijgen op het toekomstige recyclingsvraagstuk en het meekrijgen van mensen binnen de eigen organisatie (bewustwording!) en Schiedam wil ook verkennen of ze kunnen komen tot subsidiemogelijkheden voor circulaire zonnepanelen. Vanuit gemeenten Leiden, Capelle aan den IJssel en Hoeksche Waard komt naar voren dat zij de grootste impact kunnen maken op bedrijventerreinen. Verder geven de gemeenten aan dat het door de nieuwe subsidiemogelijkheden aantrekkelijk is om de huidige zonnepanelen te vervangen voor nieuwe. Alleen wat gebeurt er met de oude zonnepanelen? En ook bij deze gemeenten is een belangrijke vraag: hoe kan een goede aanbesteding worden gedaan voor nieuwe zonnepanelen?

Op 9 november gaan we verder in op circulair aanbesteden en gaan de deelnemers met elkaar en de tekenaars van Flatland aan de slag om hun casus verder uit te diepen en toe te werken naar een concrete stap naar circulariteit meenemen bij het realiseren van zonne-energie.

Zon en Circulair

Legenda

- stationaire acteur
- mobile actor
- discrete variabele
- continue variabele
- actie
- stroom
- invloed
- proces
- actie - van - actor

Deze systeem-map -in ontwikkeling- geeft het krachtenveld van zon en circulair weer. Deze map gebruikt de provincie Zuid-Holland o.a. om vragen en blinde vlekken in kennis boven tafel te krijgen. Zie jij nog ontbrekende schakels? Laat het weten! En gebruik de map vooral om te reflecteren op de keten en de mogelijke rol van jouw gemeente hierin.

CIRCO track zonnepanelen

Welke circulaire veranderingen kunnen worden gemaakt binnen de keten van zonnepanelen? In deze [driedaagse CIRCO track](#) ligt de focus op het samenbrengen van acht tot twaalf bedrijven die met ketenpartners binnen zonne-installaties aan nieuwe proposities en kansen binnen dienstverlening, design en R&D werken. Door het samenbrengen van ketenpartijen kan er worden gewerkt aan oplossingen die op korte termijn haalbaar zijn. Hierbij wordt niet alleen gezocht naar oplossingen binnen recycling van panelen, maar juist ook verlengen van levensduur van de complete zonne-installatie door onderhoud, reparatie, vervanging onderdelen. En op tweedehands gebruik van panelen. En ook: hoe kan je circulariteit meenemen als grotere opdrachtgever bij aanbestedingen/ inkoop.

De track zit nog niet vol, dus heb je nog suggesties voor partijen uit jouw gemeente (van installateur tot groothandel): laat het weten! Op de laatste dag van de track (9 dec) zullen de bedrijven hun circulaire oplossingen pitchen. Uitnodiging volgt nog, maar blok deze dag alvast in je agenda.

Door: CIRCO ism Omgevingsdiensten ODWH, DCMR en ODH

Wanneer: 12 nov, 26 nov, 9 dec

Meer info via: Marien Korthorst marien@cirkeldesign.nl

CIRCO

Circular Business Design Track

Zonnepanelen en –installaties zijn een noodzakelijk onderdeel van de energietransitie naar de Circulaire Economie, waarin gebruik wordt gemaakt van duurzame energie. Zonne-installaties zijn daarmee zelf nog geen circulaire systemen. Recycling ervan staat nog in de kinderschoenen, omdat het aanbod klein is, en de panelen niet of nauwelijks ontworpen zijn voor recycling. Onderdelen van zonne-installaties worden soms eerder vervangen dan technisch noodzakelijk. Panelen moeten geschikt worden gemaakt voor hergebruik, systemen voor refurbish, upgrade, of recycling. Dit vraagt om nieuwe systeemontwerpen, samenwerking in de keten én nieuwe business modellen.

Tijdens de CIRCO track gaan we aan de slag om circulaire business te ontwikkelen en word je op weg geholpen in een gefaciliteerd design proces, met kennis, instrumenten en interactie met andere bedrijven en ontwerpers. Na afloop heb je zowel een lange termijn visie ontwikkeld, als een concreet plan om morgen mee te beginnen.

Driedaagse workshop track

Circulaire Economie is een systeem waarin hoogwaardige diensten worden geleverd, en waar producten zo lang mogelijk meegaan, om vervolgens te worden hergebruikt en gerecycled.

CIRCO biedt een driedaags ontwikkeltraject aan in samenwerking met Provincie Zuid Holland, DCMR, omgevingsdiensten OD West Holland en OD Haaglanden.

Om ketenpartners bij elkaar te brengen en vanuit ieders eigen positie en businesscase op weg te helpen en kennis op te doen van circulair ondernemen en circulair design. Zo worden samen nieuwe kansen ontdekt en wordt circulaire business in gang gezet.

Demo workshop

Voorafgaand aan deze driedaagse track wordt op **10 september** een demo workshop georganiseerd om de interesse en uitdagingen in kaart te brengen en te bepalen welke ketenpartijen er voor de driedaagse track nog moeten worden uitgenodigd.

Voor wie?

Deze track wordt georganiseerd voor:

- Grote gebruikers van zonne-installaties
- Leveranciers en installateurs van zonnepanelen
- Producenten van zonnepanelen en -installaties
- Recycling bedrijven

Circulaire Zonnepanelen

Programma

Dag 1 Initiate Workshop

Tijdens deze eerste dag duik je in het gedachtengoed van de circulaire economie. We analyseren de huidige lineaire waardeketen. En we gaan op bezoek bij een inzamelaar/sorteerder van disposables.

Dag 2 Ideate Workshop

In de tweede sessie gaan we gericht aan de slag met de circulaire businessmodellen en design strategieën. De kansen uit de voorgaande workshop worden opgepakt en verder verkend.

Dag 3 Implement Workshop

Tijdens de laatste workshop maken we de stap naar realisatie van circulaire producten, diensten en businessmodellen. We kijken daarbij naar technische en commerciële haalbaarheid van de resultaten van de vorige workshop, de gevolgen hiervan voor bedrijfsvoering en de circulaire impact. Tevens leer je om te gaan met barrières.

CIRCO Track	Dag 1 Initiatie	Dag 2 Ideate	Dag 3 Implement
Circulaire Zonnepanelen	12 november 2020	26 november 2020	9 december 2020

CIRCO track: Circulaire Zonnepanelen

Waarom meedoen?

- Circulair ondernemen biedt nieuwe business kansen! Je vergroot je concurrentiekracht, je creëert nieuwe waarden voor je bedrijf en je klanten.
- Het is een herijking van je business model. Is deze toekomstbestendig en welke nieuwe visies zijn er op dit gebied?
- Meedoen aan CIRCO biedt veel kansen voor aanhaken op een breed netwerk, contact met andere sectoren en een groeiende community.
- Samenwerken binnen de keten maakt ideeën slimmer én beter uitvoerbaar.
- Je krijgt toegang tot actuele kennis en concreet bruikbare tools.

Wat levert het op?

- Tijdens de CIRCO track ontwikkel je samen met ketenpartners plannen die op korte termijn realiseerbaar zijn voor je bedrijf.
- Daarnaast krijg je zicht op mogelijke systeemveranderingen op lange termijn.

Investering

- Per bedrijf wordt een bijdrage van € 500,- gevraagd. Voor dit bedrag kunnen 2 personen, 3 volledig verzorgde workshopdagen volgen.
- Feitelijke kosten zijn € 2.000. Deze korting van 75% wordt mogelijk gemaakt door het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.
- Aantal deelnemers: Maximaal 10 bedrijven (2 personen per bedrijf)

Meer informatie

Ketenpartners:

Provincie Zuid-Holland:
Justine Amelung; jip.amelung@pzh.nl

Omgevingsdienst West Holland:
Tjeerd van Dijk; t.vandijk@odwh.nl

Omgevingsdienst Haaglanden:
Charlotte Rem; charlotte.rem@odh.nl

DCMR Milieudienst Rijnmond
Barend van Engelenburg;
barend.vanengelenburg@dcmr.nl

CIRCO Trainers

Marien Korthorst, Cirkel design: marien@circonl.nl
Bas Hillerstrom, CIRCO: bas@circonl.nl

Aanmelden:
Via [CIRCONL/agenda](#)

CIRCO

info@circonl.nl
www.circonl.nl

Partners

Vernieuwersnetwerk:

Kennisopbouw en kennisdeling

Circulariteit binnen zonne-energie is een relatief nieuw thema waarbij er nog veel kennisvragen liggen om zicht te krijgen op waar we staan en wat nog nodig is en wie daarin welke rol kan spelen. De provincie werkt aan manieren om de kennis die wij nu op doen te ontsluiten via een whitepaper waarbij de provincie wordt geholpen door CE Delft. De provincie Zuid-Holland start een verkenning naar het nut, noodzaak en focus van een kennisnetwerk rondom dit transitiethema. Hierbij betrekken we (kennis)experts binnen ons vernieuwersnetwerk op dit onderwerp. Vragen of reflectie van gemeenten uit de Leerkring Zon & Circulair van Platform31 zijn daarbij welkom. Immers zo kan helder worden welke kennis en verbinding binnen de keten nodig is. De bijgevoegde systeem map (nog in ontwikkeling) gebruiken we bij de verkenning van het kennisnetwerk om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van het systeem van circulariteit binnen zonne-energie. Wellicht hebben jullie nog waardevolle aanvullingen, en kan je de systeem map gebruiken om creatief naar je eigen rol als gemeente te kijken; waar in de keten kan je invloed en impact maken?

Oproep: afstudeeropdracht

Het Centre for Sustainability zoekt naar vak- en afstudeeropdrachten met het thema circulaire economie. Met vragen als "Hoe zien circulaire business modellen eruit voor mijn producten?" en "Hoe zet ik mijn gerepareerde of gerefabriceerde producten af?" verkennen bedrijven de mogelijkheden in de circulaire economie. Studenten kunnen hierbij helpen door de vraag in een onderzoeksopdracht (afstudeeropdracht of vakopdracht) om te zetten. Het Centre for Sustainability, een samenwerkingsverband tussen de TU Delft, Erasmus Universiteit Rotterdam en de Universiteit Leiden, verzamelt deze onderzoeksopdrachten voor studenten. De studenten voeren de opdrachten uit, waarbij ze worden gesteund door het Centre.

Met zo'n onderzoeksopdracht kunnen de studenten op vragen ingaan. Zien jullie kans om, vanuit het onderwerp Zon en Circulair, een vraag te formuleren? Laat het weten en dan kunnen we kijken wat de mogelijkheden zijn.

Colofon

Platform31

Kennis- en netwerkorganisatie Platform31 ziet de **trends** in stad en regio. We **verbinden** beleid, praktijk en wetenschap rondom actuele vraagstukken en komen tot een **aanpak** waarmee bestuurders, beleidsmakers en uitvoerders direct aan de slag kunnen. De oplossingen houden we niet voor onszelf: **iedereen profiteert mee** van de resultaten.

Auteurs

Barbara Heebels, Teun Loeffen, Justine Amelung (provincie Zuid-Holland)

Den Haag, oktober 2020